

2020 йил – Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили

ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИ – БУГУН ВА ИСТИҚБОЛНИ БЕЛГИЛОВЧИ КУЧ

Бошқалими 1-бегда

Тан олиш керак, сўнгги йилларда илмга эътибор сусайиб, бутун бошли академиклар мактаби даярли йўналиб кета бошлади. Илмий тадқиқот олиб бораётган ёшларга қўйилган ҳаддан ташқари талаблар, бироқратик тўсиқлар уларни бездирган эди. Узоқ тизимдаги юқори салоҳиятли, дунёда ўз мавқеига эга илмий институтлар олий таълим тизимини тасарруфига ўтиб келиб, баъзилари фаолиятини буткул тўхтатди. Айни ҳолатлар илм-фан ривожига кескин зулматларга сабаб бўлди. Натيجида ўзбек олимларининг илмий изланишлари дунё илм-фани ривожига номуносиб олиб борилди. Айниқса, изланишлар натижалари, уларни амалиётда қўллаш, тармоқ, соҳаларга татбиқ этиш бўйича мураккабликлар юзага келди. 2017 йилда давлатимиз раҳбарининг илм аҳли билан учрашувидан сўнг олимларнинг жамиятдаги нуфузи бир қадар юксалди. Уларнинг яшаш ва ишлаш шароитини яхшилаш, маошини оширишга алоҳида эътибор қаратилди. Илм-фан соҳасини молиялаштириш тўрт қарра кўпайди. Илмий ходимларни моддий рағбатлантириш мақсадида уларнинг иш ҳақи уч баробар оширилди. Фан доктори ва фан номзодлари учун алоҳида устима белгиланди.

Ушш йили Инновация ривожланиш вазирлиги ташкил этилди. Бир қатор инновация марказлари, илмий кластер ва технопарклар фаолияти йўлга қўйилди. Узоқ тизимда фаолиятини тўхтатган қўлаб институтлар 2016-2017 йилларда қайта тикланди. Бугунги кун талабига жавоб берадиган илмий дароҳлар ташкил этилди. Айни пайтда Узоқ таъриқидати ўттиздан ортқи илмий-тадқиқот институтида турли соҳаларда илмий изланишлар олиб борилмоқда.

Ўтган йили 29 октябрда "Илм-фан ва илмий фаолият тўғрисида"ги қонуни қабул қилди. Ушш ҳаётта татбиқ этишнинг амалой платформасини яратиш мақсадида Фан ва технологиялар бўйича республика кенгаши ташкил этилди. Ошмақорларга ҳуқуқ илм-фани билан ҳамкорлик бўлиш учун мўяйна шарт-шароитлар яратди.

Айни пайтда олиб борилаётган илмий изланишлар натижаси, албатта, кенг-қирғи мамлакатимиз иқтисодиёти ривожига ўз ҳиссасини қўшиши лозим. Аммо кўп йиллар давомида илм аҳлининг ўзи яратган махсусоти бирор соҳа ёки тармоқда қўллаши жуда катта машаққат бўлиб келди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 14 июлдаги "Илмий ва илмий-техникавий фаолият натижаларини тижоратлаштириш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори мана шў йўлдаги барча тўсиқларни олиб ташлашда муҳим асос бўлди. Ушбу ҳужжатта мувофиқ ҳар бир илмий ходим ёки илмий-тадқиқот институтининг ўзи яратган илмий-ишланманни тижорилантириш мақсадида бирор қорхонга бериши учун имкон яратилди.

Илмий-тадқиқот институтлари, айниқса, табиий фанлар йўналишидаги илм дароҳлари фаолиятини ривожлантиришда тажриба-синов базасини ташкил қилиш, ишланмалар натижаларини шў базаларда тўлиқ синовдан ўтказиш, уларнинг технологиясини яратиш ва тижорилантиришига олиб бориш керак. Ақс ҳолда, илмий ишланмалар самарадорлигини қўсмага олмайдди. Тўғри, илмий изланишларни соҳа ёки тармоқда қорий қилиш бўйича келишувлар олиб борилмоқда. Аммо бу мўлосқотлар бугунги кун талабига тўла жавоб беради, деғлмайман. Масалан, кимё фанининг ривожланиши фақат ўнгит билан болғик эмас. Кимё-биология фанининг озиқ-овқат сановати, фармацевтика, қишлоқ ҳўжалиги, геология ва бошқа қўлаб соҳаларда ўз ўрни бор. Ҳўзирги илм аҳли олдида турган вазифа ҳам шў — амалиётда ўз ўрнини топиш. Ақс шарҳида мўяйна олутиларга эришмаш ва изланишларимиз орқали мамлакатимиз иқтисодиёти ривожига ҳисса қўшамиз.

Навирон залод вақилларини илмга кенг жалб қилиш мақсадида истеъдоқлиларни аниқлаш, танлаш, тарбиялаш бўйича чора-тадбирлар кўрилмоқда. Инновация ривожланиш вазирлиги ҳузурда Ёшлар академиясини ташкил этилган. Академия илмий фаолият билан шуғулланишга қўзиши юқори бўлган ёш тадқиқотчиларни

илм-фанга жалб қилиш, илмий тадқиқот фаолияти қўсратқилари ва ишланмалар натижаларининг жаҳон бозорида раёбатбардошлигини таъминлаш, мамлакат илм-фани салоҳиятини ошириш мақсадида қўсмага тўтади. Ёш қилану-чиларни докторантурага қабул қилиш кесми оширилди. Уларни ўй-қўй билан таъминлаш, пропосага қўйиш каби масалалар ҳам ечқилди. Энди ёшларимиз фикрини чағлтайм, катта илмий изланишлар қилиши мўкин.

яхшилаш учун махсус перепаратлар, тиббиётда янги оригинал дори воситаларини яратиш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва бошқа қўлаб соҳаларда илмий ишлар олиб борилмоқда. Қишлоқ ҳўжалиги соҳасида мўяйна муаффақиятларга эришилди. Биринчи мартаба, шўрланган тупроқларнинг мелiorатив ҳолатини яхшилаш мақсадида шўрни ювиш самарадорлигини ошириш учун янги препарат яратилди ва ишлаб чиқаришга татбиқ этилди.

тўт томондан ўндан ортқи дори воситаси тиббий амалиётда қўлламоқда.

Шўндай дори воситаларидан бири — грип-га қарши рутан препаратини яратишга эришилди. Айни пайтда Соглиқни салғаш вазирлиги рўйхатидан ўтган бу дори таблетка шаклида ишлаб чиқарилмоқда. Яқнда Эронга хайрия ёрдами сифатида 11 минг 750 та рутан препарат қўнатилди. У бир пайтнинг ўзида инсоннинг иммуни тизимига таъсир этиб, вирусларга қарши қўрашиш қобилиятини оширади. Шў билан бирга, вирусни қилловлаш хўсусятига эга.

Герпес, хламидия инфекцияси, гепатит, ОИТСга қарши, қон тўхтатқичи, яра-ларни тез битириш хўсусятига эга қўлаб дори воситалари айни пайтда ишлаб чиқаришга татбиқ этилган. Улар тиббиётда қўлламоқда.

Халқаро алоқаларни мустақамламаздан туриб, илмий ривожлантириб бўлмайди. Бунинг учун зарур шарт-шароитлар яратилмоқда. Бутун дунё олимлари Хитой Фанлар академиясининг Шанхай тиббий материя институтида ўзи ақратиб олган биологик фаол бирикмалар скринингини амалга оширишга эришилди. Чўнки ушбу илмий муассасада биоскрининг ишлари жуда яқши йўлга қўйилган. Институтимизда эса биологик фаол табиий бирикмаларни ақратиб олиш ва уларни кимёвий модификациялаш орқали йўналтирилган фармакологик хўсусятлар бериш каби илмий изланишлар юқори даражада олиб борилади. Шў сабабли

Шанхай тиббий материя институтини директорини бошчиликтида лаборатория мўдирлари институтимизга келиб, изланишларимиз билан танниди. Улар биз билан ҳамкорлик қилиш истагани билдириди ва биз боранда мёлорандум қўлоқлади.

Айни пайтда Шанхай тиббий материя институтида ўзимиз олган биологик фаол бирикмалар скринингини амалга оширишимиз мўкин. Бир вақтнинг ўзида улар ҳам ходимларини юбориб, биз билан тажриба алмашмоқчи. Қола-верса, рутан препаратини рўйхатдан ўтказиб, ишлаб чиқариш ниғтида. Яқнда Инновация ривожланиш вазирлигининг Ўзбекистон — Хитой қўшма лоқиларини эълон қилди. Унда тўртта лоқид билан иштирок этилди. Бундай лоқидлар Россия, Туркия билан ҳамкорликда ҳам амалга оширилди. Бу илмий изланишлар ўзбек илм-фани тарақиётига муносиб ҳисса бўлиб қўшилади.

Яқнда Эронга хайрия ёрдами сифатида 11 минг 750 та рутан препарат қўнатилди. Бу препарат бир пайтнинг ўзида инсоннинг иммуни тизимига таъсир этиб, вирусларга қарши қўрашиш қобилиятини оширади. Шў билан бирга, вирусни қилловлаш хўсусятига эга.

Мўяйна рақамли тадқиқотлар ошмақор.

Бу йил Фанлар академиясини институтларига стақёр-тадқиқотчи сифатида епинишдан эғид йигит-қизини қабул қилди. Стақёр тадқиқотчилик институтининг Президентимиз томонидан қайта тикланиши ёшларнинг илмга интилишини қўлаб-қувватлашда муҳим аҳамити каёб отади. Биорганик кимё институтининг асосий вазифаси ўсимлик, ҳайвонот оламида мавжуд биологик фаол бирикмаларнинг функциясини ўрганишдан иборат. Қишлоқ ҳўжалиги учун янги биостимулятор, ерининг мелiorатив ҳолатини

Яна бир ишланма ДАГ препарат қўлиб, қилғили яқшидан олдин и билан ишлаш бериш ҳосилдорлигини 10 центнер оширади. Касалиққа, табиатда учрайдиган ҳар хил салбий ҳолатларга ўсимлиқни қидамли қилади. ДАГ препарат қилғили "Бек кластер" қорхонасида кенг миёсда қўлламоқда. Бундай мисолларни қўлаб келтириш мўкин.

Соглиқни салғаш тизимда вирусга қарши дори воситаларини ишлаб чиқриш борасида ҳам изланишлар олиб борди. Ҳўзирги кунда инсти-

Gazetani yuklab olish (.pdf 3.25 mb)